

1. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). Верховна Рада України: веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 12.04.2025).
2. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних. Верховна Рада України: веб-сайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326#Text.
3. Бочарова Н. В., Шкабаро В. М., Палєєва Ю. С. Принципи і пріоритети Ради Європи щодо захисту прав людини в інформаційному суспільстві: ініціативи, інформаційне суспільство: фокус 2021. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 90. С. 45-50.
4. Protocol amending the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data. Council of Europe portal. URL : <https://rm.coe.int/16808ac918>.
5. Самойленко Ю. С. Адміністративно-правове забезпечення захисту персональних даних в Україні : дис... к.ю.н. : 12.00.07 / Запорізький національний ун-т, Запоріжжя, 2023. 212 с.
6. Різенко О. В. Європейські правові стандарти захисту персональних даних. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 01. С. 643-648.

Денис ЮР'ЄВ

старший викладач кафедри
кримінального процесу
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

Матвій ДОСИНЧУК

курсант Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ,
ОТРИМАНИХ З ПОРУШЕННЯМ ПРАВА НА ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ,
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ:
ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
І ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ**

Проблема допустимості доказів, отриманих з порушенням права на приватне життя, в Україні є однією з найбільш дискусійних у сфері кримінального процесуального права, оскільки вона вимагає досягнення балансу між двома важливими принципами: ефективністю досудового розслідування та прав і свобод людини. У сучасних умовах, коли правова система України активно інтегрується в європейський правовий простір, зростає важливість дотримання міжнародних стандартів прав людини, зокрема в аспекті захисту приватного життя, що закріплено в статті 8 Європейської

конвенції з прав людини.

Відповідно до Конституції України (ст. 32), ніхто не може зазнавати втручання в особисте й сімейне життя без відповідної правової підстави. Забезпечення гарантій недоторканності приватного життя є складовою демократичного правопорядку. Водночас кримінальне процесуальне законодавство України допускає можливість обмеження цих прав в інтересах кримінального провадження, однак таке обмеження має бути законним, обґрунтованим і пропорційним. Стаття 87 КПК України містить норму, що передбачає недопустимість використання доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав людини або основоположних свобод [1, с. 44].

На практиці ж порушення права на приватне життя найчастіше відбувається під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Наприклад, зняття інформації з каналів зв'язку, прослуховування телефонних розмов, встановлення прихованого відео- або аудіоспостереження за особою, її помешканням або приватною територією. Незважаючи на високу доказову цінність такої інформації, її здобуття повинно суворо відповідати вимогам закону. Згідно з чинною практикою, судова санкція на проведення НСРД є обов'язковою умовою легітимності зібраної інформації. Верховний Суд неодноразово наголошував, що недотримання порядку санкціонування НСРД призводить до визнання таких доказів недопустимими (постанова Верховного Суду від 18.03.2022 р. у справі № 757/31630/18-к) [2, с. 75].

Однак питання не є суто формальним. Воно має глибокий змістовний вимір, оскільки баланс між необхідністю оперативного розкриття злочинів і захистом приватності є втіленням принципу верховенства права. Як слушно зазначає Головачов Я. О., ефективність розслідування не може виправдовувати ігнорування прав особи, адже це підриває довіру громадян до системи правосуддя та знецінює правову державність [3, с. 112].

Судова практика Європейського суду з прав людини демонструє чітку позицію: навіть якщо докази, отримані з порушенням права на приватне життя, мають високу доказову цінність для розслідування злочину, це не є безумовною підставою для їх допустимості у судовому провадженні. У справі «Perry v. the United Kingdom» ЄСПЛ наголосив, що баланс між інтересами кримінального правосуддя і правами особи має бути реальним і справедливим, а не декларативним [4, с. 83].

Дуже важливим аспектом є також питання так званої «похідної недопустимості доказів». Якщо один доказ був здобутий незаконно, то всі інші докази, які є похідними від нього, також підлягають виключенню із доказової бази кримінального провадження. Такий підхід закріплено як у практиці ЄСПЛ, так і у вітчизняному кримінальному процесуальному праві. Проте на практиці доведення причинно-наслідкового зв'язку між первинно незаконно отриманим доказом і подальшими доказами викликає значні труднощі.

Аналізуючи національну правозастосовну практику, варто зазначити, що суди України поступово формують підходи до забезпечення вказаного балансу.

У постанові Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 12.07.2023 р. наголошено, що дотримання процедури отримання доказів, зокрема тих, що стосуються втручання у приватне життя особи, є невід'ємною умовою їх допустимості, а будь-яке порушення цієї процедури має наслідком визнання таких доказів недопустимими [5, с. 61].

Таким чином, у кримінальному процесі України спостерігається поступове зміцнення тенденції до більшої поваги до прав людини, навіть в умовах необхідності боротьби зі складними формами злочинності. Ефективність кримінального провадження не може та не повинна досягатися шляхом нехтування основоположними правами особи. Навпаки, саме дотримання законності є запорукою того, що зібрані докази не будуть оскаржені у суді, а суспільство зберігатиме довіру до правосуддя. Відповідно, подальший розвиток кримінального процесуального законодавства України має бути спрямований на вдосконалення процедур отримання доказів, особливо тих, що пов'язані з втручанням у приватне життя, із одночасним забезпеченням реального балансу між правами особи та публічними інтересами ефективного правосуддя.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. Ст. 88.

2. Постанова Верховного Суду у справі № 757/31630/18-к від 18.03.2022 р. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/>.

3. Головачов Я. О. Правові гарантії захисту права на приватне життя у кримінальному процесі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 110–114.

4. Case of Perry v. the United Kingdom: Judgment of 17 July 2003. *Reports of Judgments and Decisions*. 2003. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/>.

5. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 12.07.2023 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.